

Przedsiębiorczość w ostatnich „retrospekcjach i postulatach” Profesora Gasparskiego

Grzegorz Szulczewski

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

gszulc@sgh.waw.pl

Artykuł nawiązuje do książki *Przedsiębiorczość. Etyka i odpowiedzialność* pod red. W.W. Gasparskiego i I. Koładkiewicz (PWN, 2023). Zagadnienie przedsiębiorczości omówione jest w perspektywie polskiej szkoły prakseologii oraz prakseologii w ujęciu Ludwiga von Misesa. Na tym tle przedstawione jest znaczenie książki *Przedsiębiorczość. Etyka i odpowiedzialność*, ze szczególnym nawiązaniem do rozdziału 1, pt. „Przedsiębiorczość:

wartości i odpowiedzialność. Retrospekcje i postulaty”, autorstwa śp. Wojciecha W. Gasparskiego (będącego zarazem inicjatorem powstania książki).

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, przedsiębiorca, prakseologia, etyka przedsiębiorczości, odpowiedzialność przedsiębiorcy, Wojciech W. Gasparski, Ludwig von Mises;

„Przedsiębiorczość. Etyka i odpowiedzialność”

Przedsiębiorczość. Etyka i odpowiedzialność – taki tytuł nosi szczególnego rodzaju publikacja, godna polecenia uwagi Państwa, z kilku ważnych względów.

Pierwszym powodem, dla którego warto z nią się zapoznać, jest fakt, że zawiera ona ostatni tekst zmarłego przed dwoma laty Profesora prof. Gasparskiego. Publikacja zatem stanowi swoiste podsumowanie wieloletniego wysiłku Profesora w wypracowaniu specyficznym polskiego ujęcia problematyki etyki biznesu¹. W ostat-

¹ Poprzedził ją pierwszy kompleksowy podręcznik etyki biznesu opracowany przez polskich autorów, pt. *Biznes, etyka, odpowiedzialność*, zob.: Gasparski red. 2012.

nim swoim artykule Profesorowi udało się naświetlić zagadnienia z zakresu etyki biznesu, nawiązując zarówno do tradycji polskiej szkoły prakseologii, jak i do prakseologii Ludwiga von Misesa.

Drugim powód, odsyłający nas do lektury omawianej książki, stanowi okoliczność, że zawiera ona po raz ostatni współredagowany przez Profesora głos znacznej części jego współpracowników, którzy osiągnęli swoją dojrzałość twórczą niejako pod jego skrzydłami. Można by zatem stwierdzić, że po owocach poznajemy wartość całego trudu Profesora, jego ogromnej pracy nad tworzeniem i integracją środowiska osób zajmujących się etyką biznesu w Polsce.

Trzeci wreszcie powód, by przeczytać książkę, stanowi krótkie, ale bardzo rzeczowe i z właściwą Bolesławowi Rokowi wnikliwością, a zarazem lekkością, przedstawienie samej sylwetki Profesora i pół jego wielorakich aktywności. To tylko kilka stron, ale o jakże trafnej strukturze, którą oddają śródtytuły wskazujące na role Profesora w inicjowaniu, integrowaniu i instytucjonalizacji prac środowiska naukowego.

Czwarty i zapewne nieostatni powód, by sięgnąć po recenzowaną książkę, to sam temat i wysoka wartość jego opracowania przez autorów artykułów, o czym już informowałem w nocie recenzyjnej [Szulczewski 2023].

Współredagująca prof. Izabela Koładkiewicz we „Wprowadzeniu” dokonała obszernego streszczenia artykułów. W tym miejscu pozwolę sobie zatem skupić się przede wszystkim na ostatnich zapisanych przez Profesora myślach na temat etyki biznesu, prakseologii i tytułowej przedsiębiorczości, a także odpowiedzialności przedsiębiorcy. Wydają się mi się one bardzo ważne, nie tylko dlatego, że są częścią ostatniej wypowiedzi naszego Mistrza, ale również ze względu na dużą wartość teoretyczną: stanowią one cenną wskazówkę dla dalszego podejmowania problematyki etyki biznesu, co jest równie ważne, a może najważniejsze dla przyszłych pokoleń etyków i prakseologów. Chodzi mianowicie o ukazanie wagi związku teoretycznego pomiędzy prakseologią (a w jej ramach, oryginal-

nym ujęciem prakseologicznej teorii działania L. von Misesa) a etyką przedsiębiorczości.

Ostatnie „retrospekcje i postulatory” Profesora

Napisany przez Profesora rozdział nosi tytuł *Przedsiębiorczość: wartości i odpowiedzialność. Retrospekcje i postulatory*. Już na początku tekstu Profesor zauważa, że trudno odnaleźć w tekstach powstałych w ramach polskiej szkoły prakseologicznej szerszych odniesień do pojęć przedsiębiorczości i przedsiębiorcy, mających przecież fundamentalne znaczenie dla kapitalizmu (również, gdy chodzi o cnoty związane z przedsiębiorczością). Jest to to poniekąd zrozumiałe w sytuacji, gdy refleksja prakseologiczna była uprawiana w czasach gospodarki centralnie sterowanej. Nielubiany i zwalczany w czasach PRL-u przedsiębiorca i ten, który w tamtych czasach rozwijał skrzydła na tak zwanym Zachodzie, mieli wspólną cechę, na którą wskazują same terminy „przedsiębiorstwo” i „przedsiębiorca”. Słowa te posiadają wspólny rdzeń odnoszący do „przed-się-brania”, czyli zdecydowania się na wykonanie czegoś, podjęcie decyzji. Jak zauważa Mises, rozwijający koncepcję działania jako podstawę teorii ekonomicznej: „Niemożliwe jest wyeliminowanie przedsiębiorcy z gospodarki rynkowej [...]. Eliminując przedsiębiorcę, eliminuje się siłę napędową całego systemu rynkowego”². Zatem dzięki uwzględnieniu perspektywy prakseologicznej działania w ekonomii proponowanej przez L. von Misesa, Profesor mógł poświęcić omawiany tekst rozwijaniu idei prakseologicznej problematyzacji przedsiębiorczości i ujęcia samego przedsiębiorcy jako w kategoriach sprawstwa.

W dalszej części artykułu Wojciech Gasparski trafnie zauważa, że również Józef Innocenty M. Bocheński podejmował się analizy przedsiębiorstwa i roli przedsiębiorcy z filozoficznego (i logicznego) punktu widzenia. W konsekwencji Profesor kieruje nas do ponow-

² L. von Mises, *Ludzkie działanie* [patrz: von Mises 2007], cyt. za: Gasparski 2023: 21 (przyp. 8).

nego przeanalizowania rozprawy o filozofii przedsiębiorstwa tego słynnego logika i historyka filozofii (*Zur Philosophie der industriellen Unternehmung*) [Bocheński 1985].

Profesor nawiguje również do kilkanaście lat wcześniej opublikowanego tomu serii „Praxiology”, zatytułowanego *Entrepreneurship from a Praxiology Point of View*. Jest to liczący 316 stron zbiór prac światowej sławy etyków biznesu, które Profesor zebrał i zredagował, wraz z Leo Ryanem CSV i prof. Stefanem Kwiatkowskim [Gasparski, Rayn, Kwiatkowski ed. 2010], zamieszczając w nim również rozdział własnego autorstwa [Gasparski 2010].

W rozdziale zamieszczonym w recenzowanej tu książce Wojciech Gasparski stara się, w oparciu o tezy Misesa, przedstawić własną koncepcję przedsiębiorczości, co jest szczególnie interesujące dla czytelników. W jej ramach pojawia się, jak głosi śródtytuł, „Przedsiębiorczość zdefiniowana etycznie”, gdzie Profesor rozpatruje odpowiedzialność przedsiębiorcy za decyzje wytwarzania konkretnych produktów i ich sprzedaż, a więc oddziaływania na potencjalnego klienta. Jak pisze na zakończenie swych rozważań: „konieczne jest uwzględnianie dalszych i bliskich konsekwencji proponowanych rozwiązań...” (s. 34). Dlatego czytając ostatnie słowa Profesora o innowacyjności w sferze biznesu jako istocie przedsiębiorczości, możemy dojść do wniosku, że rodzi ona szczególnie rodzaj odpowiedzialności, którym powinna zająć się prakseologiczna etyka przedsiębiorczości.

Zdecydowanie warto więc zapoznać się z tą cenną publikacją, aby rozpocząć lub kontynuować własne rozważania o tytułowej przedsiębiorczości, przedsiębiorcy i o odpowiedzialności, w ramach szeroko pojętego nurtu prakseologii i etyki biznesu.

BIBLIOGRAFIA

- Bocheński J.I.M. 1985, *Zur Philosophie der industriellen Unternehmung*. Vortrag gehalten am 18. März 1985 auf Einladung der Bank Hofmann AG im Zunfthaus zur Meisen – Zürich, Zürich (Bank Hofmann AG – Zuerich, 13); przekłady: tegoż, *Uwagi filozoficzne o przedsiębiorstwie przemysłowym*, tłum. S. Czech, [w:] K. Fabiańska, J. Rokita (red.), *Rozwój przedsiębiorstwa. Problemy teorii i dylematy praktyki*, Katowice: Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamickiego, 1991: 105–124; J.I.M. Bocheński, *Towards the Philosophy of the Industrial Enterprise*, przeł. M.W. Bukala, „Prakseologia”, 162 (2020): 19–41.
- Gasparski W.W. 2010, *Entrepreneurship from the Praxiology Point of View*, patrz: W.W. Gasparski, L. Ryan, S. Kwiatkowski (ed.) 2010; 23-26.
- Gasparski W.W., Ryan L., CSV, Kwiatkowski S. (ed.) 2010, *Entrepreneurship: Values and Responsibility* („Praxiology: the International Annual of Practical Philosophy and Methodology”, 17), New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Gasparski W.W. (red.) 2012, *Biznes, etyka, odpowiedzialność. Podręcznik encyklopedyczny*, red. przy współpracy A. Lewickiej-Strzałeckiej, D. Bąka, B. Roka, J. Sokołowskiej, Warszawa: Wydawnictwa Profesjonalne PWN.
- Gasparski W.W. 2023, *Przedsiębiorczość: wartości i odpowiedzialność. Retrospekcje i postulaty*, patrz: Gasparski, Koładkiewicz (red.) 2023: 19-36.
- W.W. Gasparski, Koładkiewicz I. (red.) 2023, *Przedsiębiorczość. Etyka i odpowiedzialność*, Warszawa: Wydawnictwa Naukowe PWN.
- Mises von, L. (2007), *Ludzkie działanie: Traktat o ekonomii*, tłum. W. Falkowski, Warszawa: Instytut Ludwiga von Misesa.
- Szulczewski G. 2023, Nota o książce *Przedsiębiorczość. Etyka i odpowiedzialność* (Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN, 2023, stron 210), „Prakseologia”, 165 (2023): 188–190.

SUMMARY

Entrepreneurship in the last „retrospections and postulates” by the Professor Gasparski

The paper is focused on the book *Przedsiębiorczość. Etyka i odpowiedzialność* ed. by W.W. Gasparski and I. Koładkiewicz (Warszawa: PWN, 2023). The issue of entrepreneurship is discussed from the perspective of the Polish school of praxiology as well as the praxeology as conceptualized by Ludwig von Mises. Against this background, the significance of the book is presented, with particular reference to Chapter 1, entitled „Entrepreneurship: Values and Responsibility. Retrospections and Postulates”, written by Wojciech W. Gasparski (who initiated the creation of the book).

Key words: entrepreneurship, entrepreneur, ethics of entrepreneurship, entrepreneur’s responsibility, praxiology, Polish School of Praxiology, Wojciech W. Gasparski, Ludwig von Mises;

